

Ewa Passella
Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

WSPÓŁCZESNY ROZWÓJ LOKALNY I REGIONALNY

1. Ogólna charakterystyka teorii rozwoju lokalnego i regionalnego

Obecnie można zauważyć powrót do tendencji koncentrujących się na rozwoju aglomeracji, a także pojawianie się i rozwój nowych okręgów działalności gospodarczej. Początkowe badania prowadziły do utożsamiania nowych okręgów przemysłowych z przemysłowymi okręgami A. Marshalla (tzw. dystrykty marshallowskie), jednak w miarę prowadzonych badań teorię tę rozszerzono, a opierając się na niej stworzono nowe.

Tworząc teorię okręgów przemysłowych, A. Marshall zauważył, że niektóre regiony osiągają sukces gospodarczy dzięki rozwojowi gałęzi przemysłu, w których działają wyspecjalizowane małe przedsiębiorstwa. Cechą charakterystyczną było występowanie tych przedsiębiorstw w skupiskach. Sukces, jaki odniosły m.in. wspomniane okręgi przemysłowe, Marshall przypisywał zewnętrznym korzyściom skali, których źródłem była kooperacja między przedsiębiorstwami wykorzystującymi pewne wspólne zasoby.

P. Cook identyfikuje i klasyfikuje korzyści, jakie wynikały z lokalizacji takiej działalności. Pierwszą stanowią korzyści specjalizacji. Były one wynikiem przynależności przedsiębiorstw danego okręgu do tej samej gałęzi przemysłu oraz wzajemnego uzupełniania się. Kolejne to korzyści informacji, wynikające m.in. z wymiany doświadczeń oraz współpracy między przedsiębiorstwami. Ostatnie to korzyści podaży zasobów pracy, będące wynikiem dużej liczby wykwalifikowanych pracowników na lokalnym rynku.

Na podstawie założeń teorii okręgów przemysłowych Marshalla wysnuto wniosek, że dynamiczny wzrost gospodarczy w wielu regionach świata determinowany jest rozwojem i ekspansją skoncentrowanych przestrzennie sieci małych i średnich

przedsiębiorstw. Przedsiębiorstwa te są nowoczesne i charakteryzują się elastycznymi metodami produkcji. Obecnie marshallowskie okręgi przemysłowe identyfikowane są ze skupiskami małych firm. Bardzo duże znaczenie w ich rozwoju ma bliskość przestrzenna. Często są to okręgi metropolitalne, tworzone przez skupiska pewnych rodzajów działalności gospodarczej, współpracujących ze sobą w celu osiągnięcia korzyści.

Teoria sieci gospodarczych istniała już wcześniej, jednak od lat osiemdziesiątych służy ona do określania dynamiki rozwoju regionalnego. Badania wykazały, że istnieją różne rodzaje sieci ze względu na swój charakter, zajmowany obszar czy formy współpracy. Wyróżnia się np. sieci lokalne, regionalne, krajowe, międzynarodowe, globalne. Poza tym identyfikowane są sieci z mocno zaznaczonym ośrodkiem centralnym, tzw. rdzeniem, lub bez wyraźnie zaznaczonego ośrodka centralnego. Klasyfikacji dokonuje się również ze względu na rodzaj i wielkość powiązanych ze sobą przedsiębiorstw.

Ze względu na wagę innowacji, które stanowią obecnie o sile konkurencyjnej przedsiębiorstw, regionów, krajów, sieci innowacyjne definiowane są jako organizacje przemysłowe oparte na dużej liczbie podmiotów zdolnych do dyfuzji innowacji, do ich stymulowania oraz natychmiastowego przekazania do zastosowań przemysłowych [15].

Konkurencyjność sieci zależy od efektywności ośrodków przemysłowych oraz gęstości efektów zewnętrznych. Jest to przede wszystkim poziom intensywności współdziałania z uniwersytetami, instytucjami szkoleniowymi, sferą badawczą, systemami informacji technologicznej, firmami konsultingowymi, firmami handlowymi, instytucjami finansowymi itp. Wynikiem tego jest wzrost wymagań wobec lokalnego, regionalnego i krajowego otoczenia biznesu oraz wymagań wobec państwa na wszystkich jego poziomach [11, s. 120].

2. Współczesne czynniki rozwoju regionalnego

Dynamiczny wzrost w regionie zależy od równoczesnego oddziaływania wielu innowacji powstających i wdrażanych w skupiskach. Dlatego też innowacja, szczególnie innowacja technologiczna, jest podstawowym czynnikiem polaryzacji rozwoju. Obecnie wyróżnia się następujące czynniki polaryzacji technicznej, które przyczyniają się do rozwoju technologicznego biegunów rozwoju:

- odkrycia i ewolucja procesów technologicznych,
- rozwój systemów technologicznych, opierających się na rozwoju komplementarnych technik,
- kumulacja procesów uczenia się i tworzenie zasobów wiedzy technicznej,
- korzyści wynikające z różnorodności i zakresu produkcji,
- korzyści zewnętrzne, będące wynikiem kooperacji między przedsiębiorstwami,
- mechanizmy indukujące innowacje,
- możliwość zdobycia informacji i wiedzy technologicznej

- koszty transakcyjne,
- zyski z innowacji.

Pierwsze trzy czynniki to czynniki techniczne polaryzacji mające charakter egzogeniczny, natomiast kolejne to czynniki ekonomiczne o charakterze endogenicznym (zob.[3, s. 241-272; 4, s. 1-16; 5, s. 363-379]).

Cechą współczesnego gospodarowania jest zmiana zakresu terytorialnego, którego przejawem jest przechodzenie z poziomu subnarodowego, poprzez narodowy i makroregionalny, do gospodarki globalnej. Skutkiem tych zmian jest z jednej strony wzrost mobilności międzynarodowej i tworzenie powiązań partnerskich między przedsiębiorstwami światowymi, a z drugiej strony silne powiązanie przedsiębiorstw ze środowiskiem lokalnym. Można powiedzieć, że następują jednocześnie procesy globalizacji i terytorializacji produkcji [12, s. 83]. Terytorializacja produkcji jest związana m.in. z występowaniem pewnych przestrzennych struktur o komplementarnej aktywności gospodarczej, której wynikiem jest wartość dodana [18]. Kolejną cechą jest to, że w przeważającej mierze działalność rynkowa ewoluje z układów hierarchicznych w kierunku układów aliansowych¹, nazywanych również układami relatywnymi lub zbiorowymi. Układy aliansowe funkcjonują w oparciu o kooperację, której efektem jest wzrost efektywności. Cechami kapitalizmu aliansowego są:

- wzrost poprzez ciągłą współpracę między przedsiębiorstwami, co ma zasadniczy wpływ na obniżenie poziomu ryzyka,
- rozwój bliższych i wyraźniej określonych relacji wewnątrz firmy,
- potrzeba współpracy na poziomie instytucje publiczne – przedsiębiorstwa.

3. Przedsiębiorstwa a rozwój lokalny i regionalny

W gospodarce rynkowej przedsiębiorstwa stanowią podstawę produkcji. Dotychczas jednak brano je pod uwagę jako kreatora wartości oraz ich użytkownika. Większość teorii neoklasycznych dotyczących przedsiębiorstw koncentrowało się na tym, w jaki sposób kreować i utrzymywać odpowiedni poziom technologiczny, opierając się na istniejącym potencjale ludzkim, możliwościach fizycznych i finansowych, poprzez które przedsiębiorstwa mogły wejść i konkurować na otwartym rynku, wykorzystując i tworząc produkty po możliwie najniższych kosztach. Obecnie, poprzez zmianę preferencji popytowych, osiągnięcie sukcesu rynkowego firm dzięki osiągnięciu odpowiedniego poziomu ich konkurencyjności jest wynikiem możliwości innowacyjnych przedsiębiorstw, tworzenia innowacyjnych produktów o wyższej jakości. Jest to możliwe dzięki podejmowaniu strategicznych decyzji dotyczących np. wyboru lepszej lokalizacji w skali światowej. Analiza i planowanie strategiczne łączą otoczenie i zmiany w nim zachodzące z procesami dostosowawczymi danej jednostki [12, s. 84].

---

¹ Kapitalizm aliansowy został opisany po raz pierwszy przez M. Gerlacha w 1992 r. w książce pt.: *Alliance Capitalism: The Social Organisation of Japanese Business*, Oxford Press 1992.

W wyniku procesów globalizacyjnych następuje otwieranie się rynków regionalnych pod wpływem przekształceń wynikających z procesów technologicznych. Powoduje to zmianę konfiguracji rodzajów i rangi działalności opierającej się na wartości dodanej, która zależna jest od wymiaru przestrzennego i organizacyjnego przedsiębiorstwa. Należy przy tym podkreślić, że od momentu scharakteryzowania i przejścia gospodarek do gospodarki opartej na wiedzy głównym celem działania jest ciągła zmiana jakości kapitału intelektualnego. Wiedza stanowi przy tym główny element stanowiący o zmianie paradygmatu, powszechnie akceptowany zarówno przez ekonomistów, jak i przez przedsiębiorców.

Kolejną cechą zmiany paradygmatu jest poszukiwanie przez przedsiębiorstwa miejsca w sieci (swego rodzaju centrum, węzła) jako podstawa relacji zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz przedsiębiorstwa. Ideę tej zmiany szeroko opisuje J. H. Dunning [8]. Jej istota polega na alternatywnym wyborze sposobu zorganizowania działalności przedsiębiorstwa w stosunku do możliwości i zakresu otwierania firmy, jako chęć i próba nawiązania efektywnej współpracy wewnątrz oraz na zewnątrz firmy.

Zmiany technologiczne w przedsiębiorstwach, regionach i krajach wiążą się ze zmianami organizacyjnymi w innowacyjnych gałęziach przemysłu. Charakterystyczne jest również, że gałęzie, w których przeznaczono większe środki na działalność badawczą, wykazują większą innowacyjność. Wiąże się z tym konieczność pozyskiwania wysoko wykwalifikowanych pracowników, a to z kolei prowadzi do zwiększenia możliwości zmian w obszarze techniki i technologii. O zjawiskach tych świadczą badania przeprowadzone przez OECD, które wskazują, że w końcu XX wieku w krajach wysoko rozwiniętych zatrudnienie pracowników wysoko wykwalifikowanych rosło szybciej niż w pozostałych krajach.

Obecnie wiedza staje się jednym z podstawowych źródeł długoterminowej, możliwej do utrzymania przewagi konkurencyjnej w skali międzynarodowej. Wiedza jednak, cytując za L.C. Turowem, „może być wykorzystana jedynie za pośrednictwem kwalifikacji poszczególnych jednostek” [20, s. 104]. W związku z tym, że wiedza staje się podstawowym czynnikiem rozwoju regionalnego i krajowego, prowadząc do wzrostu konkurencyjności gospodarki, oraz bezpośrednio wpływa na poziom innowacji i postępu technologicznego, konieczna jest interwencja władz w kształtowanie tego czynnika. Zdobywanie wiedzy bowiem jest procesem czasochłonnym, wymagającym dużego zaangażowania.

Aby poziom rozwoju regionalnego był jak najwyższy, musi w nim funkcjonować jak największa liczba innowacyjnych przedsiębiorstw. Ich powstanie i rozwój są rezultatem możliwości przyswajania przez region lub tworzenia wiedzy technicznej i ekonomicznej oraz sposobów jej propagowania wśród swoich przedsiębiorstw. Nowe koncepcje dotyczące problematyki rozwoju regionalnego zwracają uwagę na terytorialne aspekty innowacji oraz organizacji ekonomicznej i społecznej tego procesu. Podkreśla się przy tym, że sukces gospodarczy i rozwój regionów zależy w coraz większym stopniu od współzależności zachodzących między dy-

namiką rozwoju organizacji przemysłowych oraz sprzyjających tym zmianom terytorialnym organizacjom rozwoju, widoczne przede wszystkim w procesie kreacji i dyfuzji innowacji technologicznych [11, s. 120].

Obserwując procesy zachodzące w gospodarce, można zauważyć, że w ostatnich dekadach zaszły istotne zmiany organizacyjne – przyspieszony rozwój małych i średnich przedsiębiorstw oraz korporacji ponadnarodowych. Istnieje powszechna opinia, że małe przedsiębiorstwa są bardziej elastyczne i łatwiej dostosowują się do szybko zmieniających się warunków rynkowych oraz tworzą nowe miejsca pracy, stabilizując rynek pracy poprzez jego dywersyfikację. Jednak praktyka i historia gospodarcza wskazują, że poszczególne regiony charakteryzuje różna dynamika tego zjawiska. Nasuwa się więc pytanie: dlaczego niektóre miasta czy regiony rozwijają się szybciej od innych? Na podstawie wielu obserwacji i prac badawczych eksperci wskazali, że zależność wzrostu liczby małych i średnich, dobrze prosperujących przedsiębiorstw zależy od następujących czynników: stopnia zurbanizowania danego obszaru, struktury przemysłu (jego nowoczesności oraz różnorodności), struktury demograficznej (liczby ludności, wieku, poziomu wykształcenia), szeroko rozumianej infrastruktury, zaplecza naukowego itp. [6, s. 82].

4. Działalność B+R jako element współczesnej gospodarki

Wyżej wymienione czynniki również wpływają na rozwój sfery badawczo-rozwojowej (B+R). Wzrost znaczenia danego obszaru bowiem zależy od zaplecza naukowo-badawczego. Czynnikiem wpływającym na lokalizację sfery B+R są przede wszystkim korzyści aglomeracyjne, wielość przedsiębiorstw, szeroki rynek pracy i dostęp do wysoko wykwalifikowanej siły roboczej oraz możliwość wsparcia ze strony instytucji publicznych [1, s. 49]. W praktyce wyróżnia się dwa rodzaje takich ośrodków wzrostu o różnej strukturze wewnętrznej. Pierwszy są to ośrodki, w których zgrupowane przedsiębiorstwa należą do tego samego sektora gospodarki, drugi rodzaj to ośrodki, w których grupy przedsiębiorstw należą do różnych sektorów, a przy tym rozwinięta jest sfera społeczna. Pierwsza grupa wskazuje na korzyści lokalizacji, które stanowią o oszczędnościach i są wynikiem wzrostu wielkości przemysłu w ogóle. Druga grupa to korzyści urbanizacyjne, na skutek których obniżane są koszty wynikające np. z możliwości korzystania z infrastruktury i usług dla przedsiębiorstw, ponieważ ceny tych dóbr w aglomeracjach są niższe niż poza nią oraz łatwiej dostępne. Na podstawie obserwacji funkcjonowania wielu aglomeracji na przestrzeni lat można wnioskować, że jednak korzyści urbanizacyjne pełniej wpływają na zmienność innowacji i rozwoju gospodarczego [13].

Powiązania funkcjonalne o charakterze strategicznym dla rozwoju gospodarczego między ośrodkami wysokiej koncentracji aktywności (takich jak sfera nauki, badań, szkolnictwa wyższego) mogą wywoływać rozwój przestrzenny aglomeracji tam, gdzie efekty kooperacyjne funkcji strategicznych nie związane lokalizacyjnie mogą być najlepiej zdyskontowane rynkowo z uwzględnieniem ko-

rzyści lokalizacyjnych „nieruchomych” przez funkcje wtórne, zorientowane na koncentrację popytu i podaż zasobów ze strony aglomeracji [16, s. 90].

Środowisko innowacyjne może powstać w wyniku synergicznego współdziałania szerokich powiązań lokalnych i regionalnych, np. poprzez komercjalizację wyników badań czy produktów na danym obszarze. W środowisku tym główną rolę odgrywają wchłaniające postęp techniczny przedsiębiorstwa, instytucje naukowo-badawcze, władze lokalne i regionalne aktywnie wspierające procesy innowacyjne [10, s. 117].

Bardzo istotnym czynnikiem rozwoju dzisiejszych gospodarek jest wiedza. Poziom wiedzy i jej efektywne wykorzystanie są uznawane za podstawowe przyczyny wzrostu produktywności czynników wytwórczych i wysokiego tempa wzrostu gospodarczego. Celem takich działań ma być podniesienie poziomu życia, jednak w rzeczywistości gospodarczej obserwuje się obszary odnoszące sukcesy oraz obszary (na płaszczyźnie zarówno krajowej, jak i międzynarodowej) rosnącej biedy, zacofania i bezrobocia. Te ostatnie mogą jednak podnieść swój status przez prowadzenie polityki tzw. gospodarki opartej na wiedzy (GOW). Mimo że w obszarach tych poziom PKB *per capita* jest o wiele niższy niż w pozostałych, szczególnie w tych rozwiniętych, to mogą one korzystać z transferu wiedzy technologicznej z krajów najbardziej zaawansowanych technologicznie (TFA). Dlatego przy dążeniu do rozwoju GOW niezmiernie istotne jest, aby wzmocnić zdolności absorpcyjne transferów technologii oraz rozwijać rodzime umiejętności tworzenia wiedzy. Rozwój wiedzy wzmacnia zdolności konkurencyjne takiej gospodarki m.in. na rynkach słabiej rozwiniętych i tradycyjnych.

5. Unowocześnianie gospodarki

W dobie postępującego procesu globalizacji szczególnie duże firmy korzystają z możliwości swobodnego wyboru lokalizacji działalności. Dlatego też zakłada się, że decyzje lokalizacyjne mogą świadczyć o konkurencyjności danych miejsc [7, s. 99]. W konsekwencji można stwierdzić, że duże korporacje ponadnarodowe z jednej strony oraz wielkie metropolie z drugiej strony są obecnie wiodącymi nośnikami procesów globalizacyjnych.

Polityka w krajach rozwijających się powinna uwzględniać pewne specyficzne czynniki oddziałujące na warunki, w jakich rozwijają się i funkcjonują podmioty gospodarcze. Aby zwiększyć możliwość podniesienia poziomu zagranicznych inwestycji bezpośrednich, a przez to uczynić gospodarkę konkurencyjną na arenie międzynarodowej, należy stworzyć dobrze rozwiniętą infrastrukturę, która może mieć większe znaczenie dla rozwoju inwestycji niż stosowanie niektórych instrumentów polityki fiskalnej, np. takich jak niski poziom stawek podatkowych.

Duże znaczenie w napływie inwestycji zagranicznych ma poziom wykształcenia i umiejętności siły roboczej. Z tego względu polityka państwa powinna być skierowana na zreformowanie systemu kształcenia podstawowego i średniego.

Należy podkreślić, że bezpośrednie inwestycje zagraniczne powinny stanowić uzupełnienie, a nie substytut lokalnej siły roboczej. Wysoki poziom wykształcenia społeczeństwa ma wpływ na zwiększenie możliwości dyfuzji innowacji i postępu technologicznego z zaawansowanych technologicznie firm zagranicznych funkcjonujących w kraju. Należy jednak pamiętać, że zagraniczne inwestycje bezpośrednie mogą powiększyć lukę między zarobkami wykwalifikowanej i niewykwalifikowanej siły roboczej.

Istotne znaczenie dla procesu unowocześniania gospodarek krajów słabo rozwiniętych i napływu inwestycji zagranicznych ma stworzenie odpowiedniego systemu prawnego, szczególnie w odniesieniu do praw własności, ale również prawa pracy czy uregulowań dotyczących zawierania kontraktów i prowadzenia działalności gospodarczej. Czynnikiem wpływającym na możliwość zwiększenia poziomu bezpośrednich inwestycji zagranicznych jest, jak już wspomniano, rozwój i sprawne funkcjonowanie szeroko rozumianej infrastruktury. Jej istnienie i zakres wpływają na „łatwość” prowadzenia działalności gospodarczej na danym obszarze czy na wysokość kosztów transakcyjnych.

Prowadzona polityka innowacyjna w zakresie przezwycięzania słabości i barier w rozwoju przez popieranie zagranicznych inwestycji bezpośrednich ma wpływ na podnoszenie poziomu konkurencyjności gospodarki i ogólny wzrost – technologii, umiejętności siły roboczej, udziału w rynku [17, s. 87-88].

Zachodzące procesy powodują, że maksymalizacja korzyści w zakresie osiągnięcia coraz wyższego poziomu konkurencyjności jest możliwa w miastach bądź regionach dysponujących określonymi walorami. Wśród nich za najważniejsze należy uznać [14, s. 65]:

- korzystne położenie w systemie globalnym (instytucjonalne, ekonomiczno-geograficzne itp.),
- dysponowanie wielostronnie rozwiniętym węzłem komunikacyjnym, informatycznym, logistycznym,
- społeczne warunki kreowania innowacji (przekonanie i polityka proinnowacyjna władz), właściwości kapitału ludzkiego (potrzeba uczenia się), koncentracja instytucji nauki i edukacji,
- szeroko rozbudowaną infrastrukturę, sprawność zarządzania przez władze (miasta, regionu), stabilną sytuację ekonomiczną, polityczną i społeczną ośrodka,
- warunki umożliwiające osiągnięcie wysokiego standardu jakości życia i środowiska przyrodniczego.

Przy założeniu, że przepływ innowacji i wdrażanie postępu technologicznego ma następować stale i w sposób zrównoważony w celu zapewnienia rozwoju regionów i kraju, konieczna jest współpraca sektora publicznego i prywatnego. Zakres współpracy uwarunkowany jest cechami danego regionu czy kraju. Rozwój gospodarki zależy od działań podejmowanych wspólnie z udziałem aktorów prywatnych i publicznych. Takie stanowisko wydaje się być istotne ze względu na

rozwój gospodarki opartej na wiedzy (GOW), spełniającej się w społecznych procesach uczenia się i w interaktywnym procesie innowacji [19, s. 225].

Zjednoczona Europa stawia sobie za główny cel intensywny rozwój gospodarki opartej na wiedzy. Według OECD i Banku Światowego jest to gospodarka, w której wiedza jest tworzona, przyswajana, przekazywana i efektywniej wykorzystywana w przedsiębiorstwach i innych organizacjach oraz przez osoby fizyczne i społeczeństwo, co ma służyć przyspieszeniu rozwoju gospodarczego i społecznego [2, s. 11]. Do gospodarki tej zalicza się rozwój takich sektorów, jak: techniki informacyjne i komunikacyjne, przemysł samochodowy, chemiczny i maszynowy, usługi finansowe, medyczne i edukacyjne. Wszystkie te dziedziny życia gospodarczego wymagają wysoko wykwalifikowanej siły roboczej, tak więc integralną częścią GOW jest kapitał ludzki. Ściśle z nim związany jest kapitał kulturowy, intelektualny i społeczny, charakteryzowany z jednej strony przez umiejętności, a z drugiej przez takie cechy, jak elastyczność, odpowiedzialność, zaufanie oraz zdolność do ryzyka i współdziałania [9].

Literatura

- [1] Benko G., *Geografia technopolii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993.
- [2] Dahlman C., Andersson T., *Korea and the Knowledge-based Economy*, „Information Society”, OECD 2000.
- [3] DeBresson C., *Technological Innovation and Long Wave Theory: Two Pieces of the Puzzle*, „Journal of Evolutionary Economics”, 1991 nr 1.
- [4] DeBresson C., *Breeding Innovation Clusters: a Source of Dynamic Development*, „World Development” nr 17 v. 1/1989.
- [5] DeBresson C., Amesse F., *Networks and Innovation: a Review and Introduction to the Issue*. [w:] *Networks of Innovators*, red. C. DeBresson, R. Walker, J. Utterback, Research Policy 1991 nr 20.
- [6] Domański R., *Miasto innowacyjne*, PAN, KPZK, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- [7] Domański B., Guzik R., Gwosdz K., *Konkurencyjność i ranga wielkich miast Polski w świetle inwestycji zagranicznych firm produkcyjnych*, [w:] *Nowe problemy rozwoju wielkich miast i regionów*, red. R. Domański. Biuletyn KPZK PAN, z. 192.
- [8] Dunning J. H., *Alliance capitalism and global business*, Routledge, London, New York 1997.
- [9] Galar R., *Gospodarka oparta na wiedzy i innowacje przemysłowe*, [w:] *Gospodarka oparta na wiedzy jako wyzwanie dla Polski XXI wieku*, red. A. Kukliński, Wersja wstępna. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Polska 2010 Plus – Dekada Rozwoju, Warszawa, marzec 2001.
- [10] Gruchman B., *Geneza innowacyjnego paradygmatu rozwoju regionalnego*. [w:] *Polityka regionalna i jej rola w podnoszeniu konkurencyjności regionów*, red. M. Klamut, L. Cybulski. AE Wrocław 2000.
- [11] Jewtuchowicz A., *Innowacje i organizacja transferu technologii jako elementy konkurencyjności regionu*, [w:] *Polityka regionalna i jej rola w podnoszeniu konkurencyjności regionów*, red. M. Klamut, L. Cybulski, AE, Wrocław 2000.

- [12] Jewtuchowicz A., *Strategie rozwoju dużych miast i ich wpływ na proces transformacji gospodarki*, [w:] *Strategie rozwoju wielkich miast*, red. R. Domański, KPZK PAN z. 169, Warszawa 1995.
- [13] Klamut M., *Synergia działania dla rozwoju innowacji i postępu technologicznego w regionach*, [w:] *Gospodarka i polityka regionalna okresu transformacji*, red. W. Kosiedowski, Toruń 2000, (maszynopis).
- [14] Kołodziejski J., *Paradygmat zintegrowanego planowania regionalnego w nowych uwarunkowaniach rozwoju kraju*, [w:] *Uwarunkowania i strategie rozwoju regionalnego w procesach integracji europejskiej*, red. Z. Mikołajewicz, PTE, Uniwersytet Opolski, KPZK PAN, Opole 2000.
- [15] Krugman P., Venables A., *Integration and Competitiveness of Peripheral Industry*, [w:] *Unity and Diversity in the European Community*, (eds) C. Bliss and J. Braga de Macedo, Cambridge University Press, Cambridge 1990.
- [16] Kuciński K., Kudłacz T., Markowski T. Zbiorowisk, *Zintegrowany rozwój aglomeracji a konkurencyjność polskiej przestrzeni*, PAN – KPZK, Studia T. CXI, Warszawa 2002.
- [17] Markusen J. R., *Foreign Direct Investment, Country Characteristics and Lessons for Policy*, [w:] *Industrial Competitiveness in the Knowledge-based Economy – the New Role of Governments*, OECD Proceedings 1997.
- [18] Markusen A., *Sticky Places in Slippery Spaces: the Political Economy of Post-war fast Growth Regions*, New Brunswick Center for Urban Policy Research, Rutgers University Working Paper 1994, nr 79.
- [19] Miedziński M., *Kalifornia – Singapur. Analiza porównawcza*, [w:] *Gospodarka oparta na wiedzy. Wyzwanie dla Polski XXI w.*, red. A. Kukliński, KBN, Warszawa 2001.
- [20] Thurow L. C., *Przyszłość kapitalizmu. Jak dzisiejsze sity ekonomiczne kształtują świat jutra.*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1999.

CONTEMPORARY REGIONAL AND LOCAL DEVELOPMENT

Summary

World economy and its system are based on information economy and globalization process. Forces that fastening globalization are: information and telecommunication revolution, liberalization of economic relationships and development of importance of competition. Enterprises, cities, regions and countries try to reach as big as possible advantages what leads to polarization of space.